

NOGIRONLIGI BO'LGAN SHAXSLARNI BANDLIGI VA MOLIYAVIY QO'LLAB-QUVVATLASHNING HUQUQIY ASOSLARI HAMDA SAMARALI MEXANIZMLARI

Sevunov Turg'unbek Radjabovich

TDIU tayanch doktoranti

+998 88-741-00-82

sevunovturgunbek@gmail.com

Annotatsiya: *Ushbu maqolada O'zbekiston Respublikasida nogironligi bo'lgan shaxslarni qo'llab-quvvatlash, ularning bandligini ta'minlash va moliyaviy barqarorligini mustahkamlashga qaratilgan davlat siyosatining asosiy huquqiy-me'yoriy hujjatlari tahlil qilingan.*

Kalit so'zlar: *Nogironligi bo'lgan shaxslar, bandlik, ijtimoiy himoya, huquqiy asoslar, moliyaviy qo'llab-quvvatlash, ijtimoiy tadbirkorlik, davlat siyosati, inklyuziv mehnat bozori.*

Bugungi kunda nogironligi bo'lgan shaxslarning jamiyatdagi o'rni, ularni har tomonlama qo'llab-quvvatlash va mehnat bozoriga integratsiya qilish masalasi davlat ijtimoiy siyosatining eng muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. "Nogironligi bo'lgan shaxslarning huquqlari to'g'risida"gi, O'zbekiston Respublikasining "Ijtimoiy tadbirkorlik to'g'risida"gi, "Aholi bandligi to'g'risida"gi Qonunlari, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Koronavirus pandemiyasi davrida aholi va tadbirkorlik subyektlarini qo'llab-quvvatlash bo'yicha navbatdagi chora-tadbirlar to'g'risida"gi 2020-yil 18-maydagi PF-5996-sonli, "Aholining hojatmand qatlamlarini ijtimoiy qo'llab-quvvatlash hamda tibbiy-ijtimoiy yordam ko'rsatish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida" 2016-yil 22-fevraldagi PF-4782-sonli, 2017-yil 1-dekabrda "Nogironligi bo'lgan shaxslarni davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-5270-sonli Farmonlari, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 4-avgust PQ-4797-sonli "Aholiga davlat ijtimoiy xizmatlari va yordam taqdim etish tartib-taomillarini avtomatlashtirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi, "Nogironligi bo'lgan shaxslarni har tomonlama qo'llab-quvvatlash, ularning bandligiga ko'maklashish hamda ijtimoiy faolligini yanada oshirishga oid qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida" 2021-yil 21-dekabrda PQ-57-sonli Qarorlari mamlakatimizda aholining ehtiyojmand qatlamlarini, ayniqsa nogironligi bor shaxslarni mehnat bilan ta'minlashda har tomonlama qo'llab-quvvatlash, ularning

bandligini ta'minlash orqali munosib turmush tarzini yaratish borasida kuchli ijtimoiy siyosat olib borilayotganining huquqiy assoslari hisoblanadi.⁵⁶

Nogironligi bo'lgan shaxslarni moliyaviy jihatdan ta'minlash, ularning qulay sharoitlarda faoliyat yuritishini ta'minlash va ular faoliyat olib boradigan korxonalarning moliyaviy qo'llab-quvvatlash muhim ahamiyatga ega. Bu maqsadlar uchun davlat va jamoat tashkilotlari quyidagi vazifalarni tizimli ravishda bajarishi zarur:

- ❖ birinchidan, nogironligi bo'lgan shaxslar uchun faoliyat olib boradigan korxonalarni tashkil etishning umumiy holatini ishlab chiqish;

- ❖ ikkinchidan, nogironligi bo'lgan shaxslar faoliyat yuritayotgan korxonalarni moliyaviy jihatdan ta'mirlash, ularni zamonaviy texnologiyalar va yangi jihozlar bilan ta'minlash, ishlab chiqarish resurslarini ommallashtirish va ularning faoliyatini yaxshilash;

- ❖ uchinchidan, bozor iqtisodiyoti sharoitida ularning bandligini ta'minlash va faoliyat olib borayotgan korxonalarning moliyaviy ishchanlik qobiliyatini oshirish.

Bularning barchasi nogironligi bo'lgan shaxslarning hayot sifatini yaxshilash va ularning iqtisodiy mustaqilligini ta'minlashga qaratilgan.

O'zbekiston Respublikasida aholining 2,4 % ini nogironligi bo'lgan shaxslar tashkil etib, katta yoshdagi nogironligi bo'lgan shaxslarning o'rtacha 34 ming nafari (5%) iqtisodiyotning rasmiy sektorida band ekanligi masalaning mohiyatini yanada oshiradi. Iqtisodiyotning rasmiy sektorida band bo'lgan nogironligi bo'lgan shaxslarning 3,5 % ini I guruh, 55,8% ni II guruh va 40,7% ni III guruhdagilar tashkil etadi.⁵⁷

Bozor munosabatlarining asosiy ishtirokchilari nafaqat ishchilar va ular qo'llab-quvvatlanmoqdalar, balki ko'pchilik maqsadlari eng katta foyda olishdir, bu esa ishchilardan ma'lum bir daromadni talab qiladigan eng katta foyda olishdir. Shuning uchun nogironlarni ish bilan ta'minlash bo'yicha asosiy savollardan biri, ular nogiron bo'lmagan hamkori sifatida bir xil unumdorlikka nisbatan qanday sharoitda bo'lishlari mumkinligi yoki qanday sharoitda bo'lishlari mumkinligi. Turli xil tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, mustaqillikka erishish, shu jumladan moliyaviy, nogironlarning nogironligi, axloqiy va huquqiy manfaatlar, balki iqtisodiy jihatdan nafaqat manfaatdorlik, axloqiy foyda keltiradigan motivatsiyani kuchaytirganligini isbotlaydi. Nogiron xodimlarsiz bunday muassasalarga nisbatan yuqori darajada yaxshilangan samaradorlik misollari mavjud bo'lib, ular nafaqat ish joyini, balki vaqtni, moslashtirishning afzalliklari bilan birlashtirilgan.⁵⁸

⁵⁶ Ravshanbekova Dildora Xayrullo qizi "MEHNAT SOHASIDA NOGIRONLIGI BO'LGAN SHAXSLARNING HUQUQLARI: DISKRIMINATSIYANI TA'QIQLASHNING AHAMIYATI"// - CENTRAL ASIAN JOURNAL OF ACADEMIC. Volume 2, Issue 6, June 2024. P. 143-144

⁵⁷ Международный форум «Духовно-нравственные основы общества в системе социальной поддержки детства и семьи». Сборник материалов. – Ташкент, 2012. – С. 116.

⁵⁸ Боровкова, Ю. О. Проблематика инклюзивного рынка труда и содействия занятости инвалидов в отечественной и зарубежной научной литературе // Ю. О. Боровкова // Теневая экономика. – 2025. – Т. 9, № 3. – С. 307-326. – DOI <https://doi.org/10.18334/tek.9.3.123570>. – EDN QKDIUV. С 311

Nogironlarni ish bilan ta'minlash xayriya harakati emas, balki har qanday zamonaviy jamiyatni rivojlantirish uchun strategik yo'nalish. Faqat aholining barcha guruhlarining iqtisodiy hayotdagi barcha guruhlarining iqtisodiy hayotdagi barcha ishtirok etishi haqiqatan ham teng va gullab-yashnashi mumkin. Davlat, biznes va jamiyat rasmiy kafolatlarni millionlab odamlar uchun real imkoniyatlarga aylantirishga harakat qilishi kerak.⁵⁹ Nogironligi bo'lgan shaxslarni moliyaviy jihatdan qo'llab-quvvatlash ular faoliyat olib boradigan tashkilotlar va korxonalarning moliyaviy ta'minoti hamda ularga mos bo'lgan qulay shart-sharoitlarning yaratilishi talab etiladi. Bu jarayonda xorijiy tajribani o'rganish, ijtimoiy jihatdan xalqaro tajribalarni tahlil qilish va muntazam ravishda yangilash muhimdir. Shuningdek, nogironligi bo'lgan shaxslarning faoliyatini to'liq o'rganish va ularni qo'llab-quvvatlash uchun mos strategiyalar ishlab chiqish zarur.

Nogironligi bo'lgan shaxslarning moliyaviy jihatdan qo'llab-quvvatlanishi muhim ahamiyatga ega bo'lib, ularga mos ishoralar, dasturlar va strategik yo'nalishlar aniq belgilanishi zarur. Bu jarayonda moliyaviy yordam resurslarini aniqlash, yordam ko'rsatish uchun aniq strategik dasturlar ishlab chiqish va amalda qo'llash muhim hisoblanadi. Shu tarzda, nogironligi bo'lgan shaxslar har tomonlama moliyaviy qo'llab-quvvatlanadi va imkoniyatlari kengayadi. Natijada, ularning bandligi va mehnat unumdorligi oshadi, shuningdek, jamiyatda faoliyat yuritish imkoniyatlari kengayadi.

Rossiya Federatsiyasida nogironligi bo'lgan odamlarni ish bilan ta'minlash bo'yicha davlat siyosatining shakllari quyidagilardan iborat: ish bilan bandlikni oshirish bo'yicha maqsadli dasturlar; ixtisoslashgan tashkilotlar va qo'shimcha ish o'rinlarini yaratish; Nogiron odamlarni yollash kvotalarni yaratish; Nogironligi bo'lgan odamlar uchun kasbiy qo'llanma uchun maqsadli xizmatlarni taqdim etish; Maxsus dasturlar bo'yicha o'quv va malaka oshirish va boshqalarga, shu bilan birga, nogironligi bo'lgan odamlar uchun siyosatni qonuniylashtirish, ya'ni nogironlarning barcha sohalarida va jamoat ishlarida va jamoat hayotidagi nogironlarning ishtirokini qisqartirishga olib keladi. Jiddiy muammo - bu nogironlarni ish beruvchilarning passivligi bilan bandlik to'g'risidagi davlat siyosatining yetarli darajada moliyaviy asosidir.⁶⁰

Ta'kidlash joizki, Rossiya Federatsiyasida nogironligi bilan bandligini tartibga solishning zamonaviy me'yoriy tizimi federal va mintaqaviy qonun hujjatlarini yagona yuridik tarkibga birlashtirgan integra -eral va mintaqaviy qonunchilik shaklida shakllantirildi.

O'quv yo'nalishi bo'yicha huquqiy bazaning evolyutsiyasi har bir nogironligi ularning kasbiy salohiyatini to'liq anglab, jamiyatga qo'shilishi va mehnat bozorida

⁵⁹ [Интеграция инвалидов на рынок труда: почему это важно и как это сделать правильно | InvaBeloretskRU](#)

⁶⁰ Белькова, Надежда Михайловна [«Развитие трудовой занятости инвалидов в современных условиях России»](#)// АВТОРЕФЕРАТ_ Москва-2012. С. 16

teng boshlang'ich imkoniyatlarga ega bo'lgan inklyuziv joy yaratishga mo'ljallangan.⁶¹

Xulosa qilib aytganimizda nogironligi bo'lgan shaxslarning bandligi va moliyaviy qo'llab-quvvatlanishini ta'minlash bo'yicha huquqiy-me'yoriy baza izchil takomillashmoqda. Qabul qilingan qonunlar va Prezident hujjatlari ushbu toifaning mehnat bozoriga integratsiyasini kuchaytirish, ish o'rinlarini moslashtirish hamda ijtimoiy himoya mexanizmlarini kengaytirishga xizmat qilmoqda. Xorij tajribasi bilan taqqoslash shuni ko'rsatadiki, kompleks yondashuv nogironligi bo'lgan shaxslarning iqtisodiy faolligini oshirishning asosiy omilidir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Ravshanbekova Dildora Xayrullo qizi "MEHNAT SOHASIDA NOGIRONLIGI BO'LGAN SHAXSLARNING HUQUQLARI: DISKRIMINATSIYANI TA'QIQLASHNING AHAMIYATI"// - CENTRAL ASIAN JOURNAL OF ACADEMIC. Volume 2, Issue 6, June 2024.

2. Международный форум «Духовно-нравственные основы общества в системе социальной поддержки детства и семьи». Сборник материалов. – Ташкент, 2012

3. Боровкова, Ю. О. Проблематика инклюзивного рынка труда и содействия занятости инвалидов в отечественной и зарубежной научной литературе / Ю. О. Боровкова // Теневая экономика. – 2025. – Т. 9, № 3. – С. 307-326. – DOI <https://doi.org/10.18334/tek.9.3.123570>. – EDN QKDIUV.

4. [Интеграция инвалидов на рынок труда: почему это важно и как это сделать правильно | InvaBeloretskRU](#)

5. Белькова, Надежда Михайловна [«Развитие трудовой занятости инвалидов в современных условиях России»](#)// АВТОРЕФЕРАТ_ Москва-2012.

6. Боровкова, Ю. О. Проблематика инклюзивного рынка труда и содействия занятости инвалидов в отечественной и зарубежной научной литературе / Ю. О. Боровкова // Теневая экономика. – 2025. – Т. 9, № 3. – С. 307-326

⁶¹ Боровкова, Ю. О. Проблематика инклюзивного рынка труда и содействия занятости инвалидов в отечественной и зарубежной научной литературе / Ю. О. Боровкова // Теневая экономика. – 2025. – Т. 9, № 3. – С. 307-326. С.315